

PARAGRAAF 2 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

BELEIDSUITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt is dat het weerstandsvermogen van de gemeente voldoende moet zijn om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de continuïteit van de gemeente in gevaar komt. Het streven is een weerstandsratio van 1,4 of hoger (dit is ruim voldoende of beter).

AANLEIDING EN ACHTERGROND

Het is nodig om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. De gemeente voert hiertoe twee keer per jaar een gemeentebrede risico-inventarisatie uit. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie van medio 2019. Op basis van de geïnterviewde risico's is het weerstandsvermogen berekend.

RISICOPROFIEL

Om de risico's van Gemeente Brunssum in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Het risicoprofiel is tot stand gekomen door gebruik te maken van een rekenmodel (van de BNG) waarmee risico's in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Het definiëren van de maatregelen en het inschatten van het effect van deze maatregelen op de gevolgen is ook onderdeel van de risico-inventarisatie. In de inventarisatie zijn in het totaal 110 risico's in beeld gebracht. Een aantal daarvan heeft geen financiële gevolgen of de gevolgen worden beperkt door het treffen van maatregelen. Bij andere risico's blijft een kans op een financieel gevolg bestaan. Het totaal van deze financiële gevolgen is maximaal € 17.276.000 ("als alles tegen zit").

Het totaal van de risico's bestaat uit grote en kleine risico's, risico's met interne en/of externe oorzaak, met geen tot grote financiële gevolgen en operationeel dan wel strategisch van aard. De grootste post vormen de risico's in het cluster Bedrijfsvoering. De belangrijkste wijziging in deze categorie betreft het vervallen inzake afgehandelde beroepszaken inzake leges en een lager risico inzake de resultaatverplichting van de Buitenring. Een ander groot risico lopen we -zoals veel gemeenten- bij de grondexploitatie, € 4,9 miljoen. Deze is met € 5 ton gestegen. Dit betreft een hoger risico van 't Ei/Doorsteek en van de GTD. Met betrekking tot het sociaal domein zijn de risico's gedaald naar € 1 miljoen (afname € 1,8 miljoen doordat een deel van de taakstelling inkomsten en uitgaven sociaal domein in de begroting is afgeraamd en hoger risico inzake Buig, Jeugd en abonnementstarief WMO).

We lopen bij de financiering vanaf 2022 een risico over een nog te ontvangen bedrag rijksmiddelen jeugdzorg. Het rijk heeft dit maar tot 2021 beschikbaar gesteld, maar we gaan er van uit dat we dit bedrag ook vanaf 2020 zullen ontvangen. Tenslotte loopt de gemeente risico's op uitstaande leningen en beleggingen en op lagere algemene uitkeringen (financiering). Dit risico is nagenoeg ongewijzigd.

In onderstaand overzicht worden de tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hierbij is aangegeven onder welke cluster het risico valt (GREX, sociaal domein, bedrijfsvoering, financiering). De risico's worden vergeleken met de laatst gemaakte risico-inventarisatie; dit is begin 2019 gebeurd bij het opstellen van de Jaarrekening 2018.

TABEL 1: BELANGRIJKSTE FINANCIËLE RISICO'S

	P R G	RISICO	OMSCHRIJVING	KANS	FINANCIEEL GEVOLG MAX.	INVLOED	BEGROTING 2019 WAS DIT
1	7	Resultaatverplichting regio Parkstad Limburg met betrekking tot de Buitenring.	De resultaatverplichting is volgens de provincie € 12,7 miljoen voor de regio. Uitgegaan is van het maximale aandeel voor Brunssum in dit bedrag.	70%	€ 1.700.000	19,6%	€ 5.000.000
2	12	Lagere uitkering gemeentefonds (Financiering)	Mogelijke aanvullende bezuinigingen Rijk (boven op de bezuinigingen waarmee al in de begroting rekening is gehouden).	70%	€ 750.000	9,7%	€ 750.000
3	12	Jeugdhulp , extra middelen 2022 en 2023 in gemeentefonds (Financiering)	Gemeenten mogen onder voorwaarden een stelpost opnemen voor nog te ontvangen rijksmiddelen jeugdzorg. Vanaf 2022 gebeurt dit ter waarde het gemeentelijk aandeel in macro € 300 miljoen. Dit is gemiddeld € 750.000 per jaar.	50%	€ 750.000	6.3%	€ 0
4	11	Masterplan Centrum (GREX)	Afzetmogelijkheden woningbouw	50%	€ 750.000	6,1%	€ 400.000
5	11	GTD (GREX)	De grond is functioneel gesaneerd. Extra saneringskosten zijn waarschijnlijk noodzakelijk. Indien de vervuilde grond moet worden afgevoerd bedraagt het risico € 350.000. Indien de grond kan worden verwerkt in de geluidswal dan zijn de kosten en daarmee het risico, lager.	70%	€ 350.000	4.9%	€ 50.000
6	1	Meldplicht conform de wet Datalekken (Bedrijfsvoering)	We spreken van een datalek als persoonsgegevens in handen vallen van derden die geen toegang tot die gegevens zouden mogen hebben. Een datalek is het gevolg van een beveiligingsprobleem. Meestal gaat het om uitgelekte computerbestanden, al kan een gestolen geprinte lijst, USB-stick, notebook of smartphone evengoed een datalek vormen. Deze datalekken moeten - als ze voldoende ernstig zijn - onverwijld worden gemeld aan de toezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). De sanctie op niet-naleving van de meldplicht is een maximale boete van	70%	€ 410.000	4,7%	€ 410.000

			€820.000 per overtreding. A.g.v. getroffen maatregelen is dit risico gedaald.				
7	1	Ongestructureerde informatie (Bedrijfsvoering)	Momenteel zijn bijna 1,2 miljoen bestanden in 121.000 mappen met een omvang van 2,27 Tb als ongestructureerde informatie opgeslagen. Dit zijn met name Word en Excel bestanden. Op deze bestanden is niet het beleid van toepassing conform de archiefwet, informatiebeveiliging en privacy. Met o.a. bewaking op de echtheid, beveiliging en betrouwbaarheid. De enige zekerheid is een backup en uitwijkmogelijkheid. Mechanismen zoals versiebeheer, audit-trail, metadatering, relevante zaaksgewijze koppeling ontbreken. Kortom geen beheer en toezicht. Deze bestanden staan opgeslagen in de groeps- en persoonlijke mappen van de gebruikers.	90%	€ 300.000	4,5%	€ 300.000
8	11	Scenario analyse grondexploitaties (GREX)	Op basis van het rekenmodel van de lopende grondexploitaties.	30%	€ 694.000	3,5%	€ 694.000
9	11	Bezuinigingen Rijk in het kader van de Krimppogave (Bedrijfsvoering)	Transformatie woningvoorraad als gevolg van demografische krimp en vergrijzing vergen omvangrijke investeringen van niet alleen gemeentelijke overheid, maar ook van marktpartijen en vooral woningcorporaties. Indien woningcorporaties als gevolg van kabinetsmaatregelen (o.a. verhuurdersheffing) niet meer in de gelegenheid zijn de noodzakelijke investeringen te doen, zal de leefbaarheid in de wijken onder druk komen te staan en daarmee de waardeontwikkeling van vastgoed en OZB-opbrengsten.	70%	€200.000	3,3%	€ 200.000
10	12	Niet nakoming rente- en aflossingsverplichting door Atrium uit hoofde van de achtergestelde lening aan	Gemeente heeft achtergestelde lening verstrekt (Zorgplein). Gezamenlijk met Heerlen en Kerkrade. € 664.000 is aandeel gemeente Brunssum en wordt in 11 jaar afgelost (risico loopt hiermee lineair af).	30%	€ 664.000	3,3%	€ 664.000

	Atrium (Financiering)	Gemeente heeft geen zekerheden verkregen (die het risico zouden kunnen beperken).				
--	--------------------------	---	--	--	--	--

	BEGROTING 2020	JAARREKENING 2018
Totaal 10 grootste risico's	€ 6.568.000	€ 10.168.000
Overige risico's	€ 10.708.000	€ 11.484.000
Totaal alle risico's	€ 17.276.000	€ 21.652.000

BENODIGDE WEERSTANDSCAPACITEIT

Op basis van de ingevoerde risico's is met behulp van het rekenmodel een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag (zie tabel 1) ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Onderstaande tabel 2 toont de resultaten van de risicosimulatie. In Nederland wordt bij de meeste gemeenten een zekerheidspercentage tussen de 80-90% gehanteerd.

TABEL 2: BENODIGDE WEERSTANDSCAPACITEIT BIJ MEERDERE ZEKERHEIDSPERCENTAGES

Percentage	Bedrag
50%	€ 3.000.000
55%	€ 3.100.000
60%	€ 3.200.000
65%	€ 3.300.000
70%	€ 3.500.000
75%	€ 3.600.000
80%	€ 3.700.000
85%	€ 3.900.000
90%	€ 4.200.000
95%	€ 4.500.000

Uit de tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 4.200.000 (benodigde weerstandscapaciteit) In de begroting 2019 was dit nog € 7.300.000. De daling wordt veroorzaakt door de lagere risico's; dit is toegelicht bij het onderdeel risicoprofiel.

BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Brunssum bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit 1)		Begroot 1/1/2020
Algemene Reserve		€ 24.059.000
af: overhevelingen 2019 - 2020		€ -1.509.000
af: dekking tekort begroting 2019-2021		€ -1.515.000
af: mutaties uit meerjarenbegroting 2019		€ -674.000
af: 1e berap 2019 (structureel)		€ -1.143.000
sub-totaal Algemene Reserve		€ 19.218.000
Bestemmingsreserves		€ 3.415.000
Totale weerstandscapaciteit		€ 22.633.000
ad 1) exclusief nota reserves en voorzieningen 2019		

Algemene reserve (vrij besteedbaar):

De vrij besteedbare algemene reserve is dat gedeelte van de algemene reserve waarop door besluitvorming nog geen claim is gelegd.

Bestemmingsreserves (vrij besteedbaar):

Dit betreft de bestemmingsreserves die kunnen worden ingezet zonder dat dit gevolgen heeft voor de exploitatie en de reserves die verband houden met de opgenomen risico's. Ook de bestemmingsreserves die worden gebruikt ter dekking van kapitaallasten worden hier niet meegenomen.

RELATIE BENODIGDE EN BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Hieronder de situatie per 1-1-2020.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{€ 22.633.000}{€ 4.200.000} = 5,39$$

Bij de laatste berekening bij de jaarrekening 2018 was de ratio 2.87. De ratio is nu hoger door een hogere beschikbare weerstandscapaciteit (€ 4,8 miljoen) en een lager hogere benodigde weerstandscapaciteit (€ 3,4 miljoen) (zie hiervoor de toelichting bij het onderdeel Risicoprofiel). De Algemene reserve is bijna € 8,2 miljoen hoger dan bij de berekening t.b.v de jaarrekening 2018; belangrijke oorzaak is het vrijvallen van de Reserve Belegde Essentgelden ten gunste van de algemene reserve. Daarnaast zijn de bestemmingsreserves gering hoger.

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio. De huidige ratio van 5,39 is dan uitstekend. (Zonder de storting van € 9 miljoen vanuit de Essentreserve via de 1^e bestuursrapportage 2019 zou de ratio 3,25 zijn geweest)

TABEL 4: WEERSTANDSNORM

WAARDERINGSCIJFER	RATIO	BETEKENIS
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4-2,0	ruim voldoende
C	1,0-1,4	Voldoende
D	0,8-1,0	Matig
E	0,6-0,8	Onvoldoende
F	<0,6	ruim onvoldoende

VERLOOP WEERSTANDSVERMOGEN MEERJARIG

	2020	2021	2022	2023
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 4.200.000	€ 4.200.000	€ 4.200.000	€ 4.200.000
	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023
Algemene Reserve 1 januari	€ 24.059.000	€ 19.218.000	€ 17.838.000	€ 17.246.000
af: overhevelingen 2019 - 2020	-€ 1.509.000	€ 0	€ 0	€ 0
af: dekking tekort begroting 2019-2021	-€ 1.515.000	-€ 2.000	€ 845.000	€ 845.000
af: mutaties uit meerjarenbegroting 2019	-€ 674.000	-€ 136.000	-€ 144.000	-€ 400.000
af: 1e berap 2019 (structureel)	-€ 1.143.000	-€ 1.242.000	-€ 1.293.000	-€ 1.293.000
<i>Raming stand Algemene reserve 31 december</i>	€ 19.218.000	€ 17.838.000	€ 17.246.000	€ 16.398.000
<i>Bestemmingsreserves</i>	€ 3.415.000	€ 3.541.000	€ 3.658.000	€ 3.763.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 22.633.000	€ 21.379.000	€ 20.904.000	€ 20.161.000
ratio	5,39	5,09	4,98	4,80

VERPLICHTE KENGETALLEN

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van de horizontale controle door de raad op de financiële positie van de gemeente. Door de Adviescommissie Vernieuwing BBV is ter versterking van de horizontale verantwoording een verplichte basisset van 5 financiële kengetallen vastgesteld.

Begroting 2020	Verloop van de kengetallen		
	Rekening	Begroting	Begroting
Kengetallen:	2018	2019	2020
netto schuldquote	-3,7%	8,5%	11,5%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-14,7%	1,1%	4,3%
solvabiliteitsratio	63,5%	58,6%	65,6%
grondexploitatie	5,0%	6,3%	4,0%
structurele exploitatieruimte	-2,3%	-4,1%	-3,6%
belastingcapaciteit	100,2%	104,7%	108,4%

Beoordeling kengetallen algemeen

Uit de beschrijving van de verschillende kengetallen blijkt dat een afzonderlijk kengetal nog weinig zegt over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Noch hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs een negatieve invloed te hebben indien de structurele exploitatieruimte groot is of men over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente.

Beoordeling kengetallen Brunssum

Kijkend naar de kengetallen kan hieruit worden geconcludeerd dat Brunssum een goede netto schuldquote heeft. De structurele begrotingsruimte is laag (in begrotingen zelfs nihil) en de belastingcapaciteit is hoger dan het landelijk gemiddelde. De solvabiliteitsratio is zeer goed.

Hieronder wordt per kengetal weergegeven welke verhouding wordt uitgedrukt en wat het kengetal inhoudt.

1 Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Normaal bevindt de netto schuldquote van een gemeente zich ergens tussen de 0% en 100% (groen). Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de netto schuldquote hoger of lager. Op het moment dat de netto schuldquote boven de 100% komt springt het licht op oranje. Boven de 130% springt het licht op rood, er is dan sprake van een zeer hoge schuld.

2 Solvabiliteitsrisico

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie.

Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.